

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

39. An qui mutilavit membrum servi sui, teneatur ad aliquam
restitutionem? Ex p. 7. t. 7. r. 46.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

vel vitam, vel membrum ab eis eripiant, vel immoderatis laboribus, inedia, nuditate, vel iniusto supplicio, aut aliqua alia ratione indebita, & quæ vim coercitiuam dominorum in seruos excedat, valetudini, aut corpori eorum noceat, vel aliquid, quod contra eorum spirituales sit salutem illis præcipiant, aut quocumque alio modo iniuria eos afficiant, sanè, & lethaliter peccant, si iniuria, attenta qualitate personæ, & circumstantiis concurrentibus, notabilis sit, & ad restitutionem damnorum ipsismet mancipiis, aut heredibus eorum faciendam, tenentur; puniriq; debent à potestatibus publicis, non solum pro damnis iniuste eis illatis, sed etiam pro iniuriis, quæ damni rationem non habuerint, èstque illis à Confessariis iniungenda pro eiusmodi iniuriis debita satisfactio mancipiis faciendâ, quando per potestates publicas iniuria punita non fuerit, ne miseri homines omni subsidio careant in damnis, & iniuriis, quibus à dominis iniuste afficiuntur. Porro tantum potest esse aliquando damnum, ac iniuria, vt non minùs, quàm libertate, compensetur. hæc Molina; vnde vtramque sententiam probabilem esse puto.

RESOL. XXXVIII.

An seruo ita possit à Domino inferri iniuria, vt ad se obligatio restituendi, vt v. g. quando Domini iura seruorum violant, per iniuriam notabilem, in quo casu non solum peccant mortaliter, sed etiam ad restitutionem tenentur?
Et aliqua alia explanantur, quæ in supra dicto casu fieri debent. Ex p. 7. tr. 7. Rel. 19.

Sup. conten-
to in hoc §.
ad litteram
in §. vii. Rel.
p. 19. et 20.

§. 1. **A**ffirmatiuè respondet Molina de Iust. tom. 1. tract. 2. disp. 38. vbi sic ait: Licet ius dominorum in seruos tam latè pateat: non tamen se extendit ad eorum vitam, cuius dominium sibi soli Deus reseruat; atque adeo neque ad membra, & salutem mancipij, quæ quasi partes quædam vitæ illius sunt, quibus vita ipsa pendet: & multò minus se extendit ad salutem illius spirituales, quasi aliquid præcipere ei, aut ab eo exigere possint quod cum spirituali illius salute pugnet. Quare si eorum domini, vel vitam, vel membrum ab eis eripiant, vel immoderatis laboribus, inedia, nuditate, vel iniusto supplicio, aut aliqua ratione indebita, & quæ vim coercitiuam dominorum in seruos excedat, valetudini, aut corpori eorum noceat, vel aliquid, quod contra eorum spirituales sit salutem illis præcipiant, aut quocumque alio modo iniuria eos afficiant, sanè, & lethaliter peccant, si iniuria, attenta qualitate personæ, & circumstantiis concurrentibus notabilis sit, & ad restitutionem damnorum ipsismet mancipiis, aut heredibus eorum faciendam tenentur; puniriq; debent à potestatibus publicis, non solum pro damnis iniuste eis illatis, sed etiam pro iniuriis, quæ damni rationem non habuerint, èstque illis à Confessariis iniungenda pro eiusmodi iniuriis debita satisfactio mancipiis faciendâ, quando per potestates publicas iniuria punita non fuerit, ne miseri homines omni subsidio careant in damnis, & iniuriis quibus à domino iniuste afficiuntur. Porro tantum potest esse aliquando damnum, ac iniuria, vt non minùs, quàm libertate compensetur. Ita Molina, cui adde Rebelleum part. 1. lib. 1. §. 1. sect. 1. n. 3. vbi exemplum ponit, si dominus deliberatè, * luscum, mancum, vel claudum redderet seruum.

* Sup. l. 1. in
Rel. leg.

2. Sed Eminentissimus Cardinalis Lugo de Iust. tom. 1. disp. 3. sect. 2. num. 19. obferat; hoc vltimum difficultate non carere; quia secundum proba-

biliorum sententiam non est obligatio restituendi in bonis alterius generis pro damno illato in alio eorum genere, v. g. in pecuniis pro fama, & licet libertas, & membra pertinere videantur ad bonaculdem generis; re tamen vera vnum non est æquiualetem alteri nam libertas non conducit ad recuperandum oculum, vel pedem, quare non videtur magis restitui per concessam libertatem, quàm fama data pecunia. Ita Eminentissimus Lugo.

3. Verùm opinionem Molinæ tenet etiam Fagundes de Iust. tom. 2. lib. 2. cap. 5. num. 4. allegando quòd quando domini iura seruorum violant per iniuriam notabilem, non solum peccant mortalitè, sed etiam ad restitutionem tenentur, iuxta iniuriam, aut damni momentum & nocumentum. Leuiiores tamen iniurias poterunt domini seruis suis relaxare, remittendo aliquid illis de consueto labore, aut communito supplicio, vel liberalius eos tractando quòd ritum & vestitum. Si tamen iniuria sit atrox, interitum non relaxaretur, nisi manu missione. Sane Exord. 21. Si dominus ita percuteret serui oculum, vt redderet eum luscum, imò si excuteret ei dentes subbuta teruum libere dimittere, quæ leges, licet modo non obligent, probant tamen tantam esse posse dominorum in seruum iniuriam, vt non nisi libertate compensetur seruo verò oppresso admittitur apud Iudicem denunciatio aduersus dominum, vt docet Panor. ad cap. nouit. de iudic. num. 47. & alij, & Iudex debet dominum cogere, vt ei satisfaciatur, & in pœnitentiis cum eo agat; si verò dominus seruo admonitus non se corrigat, potest Iudex, eo iniusto teruum vendere, & pretium ipsi domino reddere num. §. vltimum, In Iust. de iis, quæ sunt; in hoc enim iustitia serui ad dominum, vt ait Aristoteles 1. 2. Ethic. cap. 11.

4. Et hæc sententiam tenet etiam Villalobos in summa tom. 2. tract. 10. difficult. 5. num. 2. sic ait. *Anteque es tan grande el dominio de los señores para con sus seruos, no se estendiendo a que sean miembros de su salud espiritual. T assi, si los matassen, estarian obligados à restituirlas à sus herederos, y si les conuiesen algun miembro, les hiziesen algun daño notable en su salud, estarian obligados à restituirlas a ellos; y tanto podria ser el daño, è iniuria, que no se pudiesse satisfacer menos, que con darle libertad. Mas los daños menores se auan de compenlar, por donandoles algo del trabajo que deuan hazer, ó mandandolos mejor en la comida, y vestido. T en esta de cargar la mano los Confessores, como dice Molina, quando los juezes no los obligan a ello, en favor de la miseria de estos pobres hombres. Ita Villalobos.*

RESOL. XXXIX.

An qui mutilauit membrum serui sui, tenetur ad aliam quam restitutionem? Ex part. 7. tract. 7. Rel. 45. alias 45.

§. 1. **D**E hac quæstione supra aliquid dictum est; & aliqui negant, aliqui affirmant, vt vnde Machadus tom. 2. lib. 6. par. 7. num. 19. docum. 2. numer. 8. sic ait. *Disputan los Doctores, si el señor que inuistamente cortò algun miembro à su esclauo este obligado à hazerle alguna restitucion, si esclauo este obligado à hazerle alguna restitucion, quando el señor deue hazerle alguna restitucion equivalente. El Padre Azor segunendo à otro, dice, que es obligado darle libertad, è satisfacerle por otro miembro equivalente.*

De Seruis, seu Mancipiis. Resol. XL. &c. 447

equivalente al daño; porque qualquiera miembro del cuerpo es mas amable, i precioso, que la libertad. Ita ille.

2. Sed Trullench. in tom. 2. lib. 4. cap. 1. dub. 7. num. 7. & Filiucius tom. 2. tract. 28. part. 2. cap. 4. num. 72. absolute negatiuam sententiam tenet; sic enim ait. Quamuis Dominus non sit dominus membrorum serui, sicuti neque vitæ, sed tantum operum, & obsequij à seruo præstandi per totam vitam; tamen sicut pro bono vitæ nihil est restituendum; sed tantum pro damno illato familiae, vel hæredibus ex priuatione illius, qui is vtilis & lucrosus erat; ita pro bono integritatis corporis nihil est restituendum vt sic, sed tantum pro damno operum, & priuatione lucri ex amputatione membri consequente: Hoc autem damnum, quia spectat ad dominum, non erit ipsimet seruo restituendum. Superest ergo, vt ad nihil teneatur. Azor tamen probabiliorē censet primam sententiam, & consequenter obligari dominum ad dimittendum seruum liberum; eius tamen ratio non admodum vrget. Licet enim corporis membrum sit pretiosius libertate, vt sic tamen æstimabile non est. Quod si æstimaretur ratione vtilitatis & fructus ex illo; iam eius ipse Dominus habet dominium; ideoque nil superest quod restituat. Ita Filiucius: Ego verò amplector vtramque sententiam tanquam probabilem.

RESOL. XL.

An licitum sit in pœnam delicti alicuius adurere mancipia guttis accensis adipis, vel ceræ? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 28.

§. 1. Certum est posse dominos punire seruos non autem pœna atroci; pœna verò atrox in proposito præter mortem, de qua non est dubium, esset mutilationis, vulneris, flagellorum publicorum per vias publicas, aut in alio loco publico, & alia similes. Item pœna atrox esset tam grauius verbera, percussiones, adulationes, aut familia alia, quæ filium, aut seruum exponeret vitæ periculo, aut notabilis diminutionis illius, vel periculo amissionis membri, aut partis illius. Procedere ergo potest Pater aut dominus in puniendo filio, vel mancipio, ad verbera, & ictus ex quibus non imminet detrimentum notabile, aut læsio, etiamsi verberibus, aut alia percussione, excoerietur aliquid; modò tamen delictum tanta pœna sit dignum.

2. Vtrum autem licitum sit adurere mancipia, adipe, aut ceræ accensis vt ab aliquibus dominis fieri consuevit. Non audeam id damnare, quando moderatè fieret, & sine periculo vitæ, aut notabilis læsionis mancipij, & quando delictum esset tanta pœna dignum, aut mancipium adedè esset durum ac in corrigibile, vt necessaria illi iudicaretur tanta pœna, vt corrigetur, & contineretur in officio. Semper tamen consulendum est dominis, vt potius vtantur pœnis mitioribus. Et hæc omnia docet Molina tom. 4. tract. 3. disput. 2. num. 14. cui nouissimè adhaeret Machadus tom. 2. lib. 6. part. 7. tract. 12. docum. 2. num. 2. vbi sic ait. Los Doctores disputan si sea licito al señor pringar a su esclauo; y aunque es assi, que parece crueldad grande, è inhumanidad: con todo esto el Padre Molina no lo condena, con tal que se haga con moderacion, y sin peligro notable de la vida, o salud del esclauo; y quando su delito, incorregibilidad, y contumacia merecieren tal genero de castigo. Si bien el mismo aconseja que los señores usen de castigos menos rigorosos con sus esclauos, acordandose que son tambien hijos de Dios, y redi-

Tom. VII.

midos con la sangre preciosa de Iesu Christo nuestro señor. Ita ille.

RESOL. XLI.

An serui possint signari à Dominis in facie? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 22.

§. 1. Negatiuè respondet Ioannes de Hevia Curia Philippica tom. 2. lib. 1. cap. 7. num. 3. Sed affirmatiuam sententiam docet Molina tom. 4. tract. 3. disput. 2. num. 14. vbi sic ait. Vtrum sit licitum signare mancipia in facie. Affirmanter est respondendum, esto nulla illorum antecedit culpa, quando periculum est amissionis illorum, nisi ita signentur: ed quòd eiusmodi sint, de quibus nullus præsumet ea esse mancipia; aut quando fugitiua sunt, atque in pœnam, & vt coëreantur à fuga, meliusque inueniantur, ratio ipsa postulat, vt signentur. Et hanc sententiam communem esse testatur Machadus tom. 2. lib. 6. part. 7. tractatu 12. docum. 2. num. 4.

RESOL. XLII.

An Domini vocando seruos Christianos, Canes vel si grauius eos verberent ex leui culpa peccent mortaliter?

Et an peccent Domini, si sint notabiliter negligentes in corrigendis seruorum peccatis, in procurandis iis, quæ sunt necessaria ad salutem seruorum, vt susceptio Sacramentorum, auditio Missæ, &c. vel si iubeant aliqua, quæ serui facere non possunt sine peccato, aut si eos onerant laboribus intolerabilibus? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 48. alias 47.

§. 1. Videtur affirmatiuè respondendum ex Trullench. in Decalog. to. 1. lib. 4. c. 1. sub. 6. n. 2. vbi sic ait. Hinc sequitur posse grauius peccare dominos, præcipuè in iis. Primò si sint notabiliter negligentes in procurandis iis, quæ sunt necessaria ad salutem seruorum; vt est susceptio sacramentorum suo tempore, Missæ auditio, & alia huiusmodi. * Secundo, si sint negligentes in corrigendis eorum peccatis. Tertiò, si iubeant aliqua, quæ serui facere non possunt sine peccato mortali. Quartò, cum eos onerant laboribus intolerabilibus. Quintò, cum eos afficiunt contumeliis, vt vocando seruos Christianos, canes. Sextò, si grauius verberent, ex leui culpa. Ita ille, in quibus casibus Domini videntur peccare. Ergo, &c. sed communiter dominos, vocando seruos Christianos canes, puto excusari à peccato, quia ex ira, & ex indeliberatione talem solent proferre iniuriam.

* Sup. hoc supra in tr. 4. Ref. 32. & in alio §. eius primò not.

RESOL. XLIII.

An Domini propter nimiam sauitiam cogendi sint seruos vendere? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 65. alias 64.

§. 1. Respondeo affirmatiuè cum Menochio de Arbitr. cent. 2. cas. 138. ex l. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris. §. Sed & maior, in qua asseritur, quod dominus seruos vendere cogatur, si in eos nimiu sauerit, sicut cogitur Pater emancipare filium, quæ acerbius quàm pro paterna pietate tractari l. vlt. si à pat. quis man. fuer. Gloss. in §. vlt. l. quibus ius pat. por. solu. Item ob sauitiam soij licet etiam ante tempus à societate recedere, l. si conuenerit ff. Pro socio Item Vassallus nimium sauiendo in subditos ius feudi amittit. Cyn. & Bald. in dict. lib. 2. Alexand.

Sup. hoc in tom. 9. tr. 1. ex doctrina Ref. 69. §. 1. post medium, lege à vers. Quod si Dominius